

Sopot, dnia 01.10.2014 r.

Sygn.: 000270

ODPOWIEDŹ NA PYTANIE PRAWNE

**skierowane przez Zleceniodawcę Pana Krzysztofa Bukiel - Przewodniczącego Zarządu
Krajowego Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Lekarzy w dniu 30.09.2014 r.
o godzinie 14:48 w ramach abonamentu Lex Secure Twoja Opieka Prawna**

Przedmiot odpowiedzi:

1. Od kogo pacjent, który poniósł szkodę podczas leczenia w podmiocie leczniczym może domagać się odszkodowania?
2. W przypadku wytoczenia przez pacjenta powództwa przeciwko podmiotowi leczniczemu o odszkodowanie z tytułu poniesionej szkody i zasądzenia go, czy podmiot leczniczy będzie mógł ubiegać się o zwrot zapłaconego odszkodowania bezpośrednio od lekarza, który zawinił podczas leczenia?
3. W przypadku wytoczenia przez pacjenta powództwa przeciwko lekarzowi o odszkodowanie z tytułu poniesionej szkody i zasądzenia go, czy lekarz będzie mógł ubiegać się o zwrot zapłaconego odszkodowania bezpośrednio od podmiotu leczniczego, w którym jest zatrudniony na podstawie umowy cywilnoprawnej?
4. Czy możliwe jest umieszczenie w umowie cywilnoprawnej zawartej pomiędzy podmiotem leczniczym a lekarzem klauzuli ograniczającej odpowiedzialność lekarza do określonej kwoty, w przypadku poniesienia szkody przez pacjenta i zasądzenia na jego rzecz odszkodowania od podmiotu leczniczego?

Podstawy prawne:

1. Art. 33¹, art. 353¹, art. 366 § 1, art. 415, art. 441 § 1 i 2, art. 471, art. 473 § 2, art. 474 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jednolity Dz.U.2014.121),
2. Art. 17 ust. 1 pkt 4, art. 33 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jednolity Dz.U.2013.217 ze zm.).

Klauzula prawna:

Przygotowując niniejszą Odpowiedź na pytanie prawne przeanalizowano i polegano wyłącznie na informacjach otrzymanych od Zleceniodawcy. Nie badano, ani nie weryfikowano prawdziwości przedstawionego stanu faktycznego. Sporządzający niniejszą Odpowiedź na pytanie prawne zastrzega sobie prawo weryfikacji niniejszego opracowania w przypadku ujawnienia faktów nieznanых mu w momencie jego sporządzenia.

Niniejszą Odpowiedź na pytanie prawne wydaje się do wiadomości Pana Krzysztofa Bukiel – Przewodniczącego Zarządu Krajowego Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Lekarzy z prawem publikacji przez Zleceniodawcę.

Odpowiedź dotyczy wyłącznie kwestii w niej określonych i nie może być interpretowana, jako obejmująca, w tym przez domniemanie, inne, niewspomniane w niej kwestie.

W niniejszej Odpowiedzi na pytanie prawne zaprezentowano niezależną, subiektywną ocenę sporządzającego, dotyczącą prawnych aspektów przedmiotu analizy, w szczególności ocena prawna przedstawiona w Odpowiedzi nie daje gwarancji wyniku danej sprawy, w przypadku skierowania jej na drogę postępowania sądowego lub administracyjnego.

Stan faktyczny:

Pan Krzysztof Bukiel (zwany dalej Zleceniodawcą) chciałby uzyskać odpowiedź na pytania dotyczące odpowiedzialności cywilnej lekarzy zatrudnionych w podmiocie leczniczym na podstawie umowy cywilnoprawnej (kontraktu).

Stan prawny:

Odpowiedź na pytanie pierwsze:

Rozpoczynając rozważania prawne na temat pierwszego z postawionych pytań, należy wskazać, iż do ustalenia podmiotu odpowiedzialnego wobec pacjenta, który poniósł szkodę w wyniku prowadzonego leczenia zastosowanie znajdują przepisy kodeksu cywilnego (dalej, jako k.c.).

Podmiotem odpowiedzialnym za szkodę pacjenta powstałą w wyniku prowadzonego leczenia może być zarówno lekarz, jak i podmiot leczniczy, jednakże podstawy tej odpowiedzialności są różne. Nie należy również pomijać odpowiedzialności ubezpieczyciela podmiotu leczniczego i lekarza, od którego pacjent również może domagać się odszkodowania.

Przechodząc do szczegółowych rozważań prawnych dotyczących podstaw odpowiedzialności wobec pacjenta wskazać należy, że w przypadku poniesienia szkody podczas leczenia, pacjent ma prawo domagać się odszkodowania bezpośrednio od lekarza, z którego winy ta szkoda powstała. Podstawą odpowiedzialności jest w tym przypadku art. 415 k.c., który stanowi, że kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Odpowiedzialność cywilna lekarza na podstawie art. 415 k.c. powstaje w związku z popełnieniem przez niego czynu niedozwolonego (tzw. odpowiedzialność deliktowa).

Czynem niedozwolonym jest działanie bądź zaniechanie zabronione przez ustawę lub sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Odpowiedzialność deliktowa powstaje pomimo braku umowy na wykonanie świadczenia zdrowotnego łączącej lekarza z pacjentem. Warunkami koniecznymi dla powstania odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego, które muszą wystąpić łącznie są:

1. zawinione działanie bądź zaniechanie lekarza,
2. wystąpienie szkody oraz,
3. związek przyczynowy pomiędzy zawinionym działaniem bądź zaniechaniem lekarza a powstałą szkodą.

Cechą charakterystyczną odpowiedzialności z tytułu czynu niedozwolonego jest wina, towarzysząca działaniu lub zaniechaniu lekarza. Wina nie ma swej ustawowej definicji. Zgodnie z teorią normatywną, wina oznacza możliwość postawienia danej osobie zarzutu, że nie zachowała się prawidłowo (czyli zgodnie z prawem i zasadami współżycia społecznego), chociaż mogła i powinna tak się zachować. Tradycyjnie wyodrębnia się dwa rodzaje winy. Pierwszym jest **wina umyślna (zamiar, dolus)**, która polega na tym, że sprawca chce dokonać czynu bezprawnego albo przynajmniej godzi się na to, zmierzając swoim zachowaniem do innego niż ten czyn rezultatu. Drugim rodzajem jest **wina nieumyślna (niedbalstwo, culpa)**, która oznacza niezachowanie należytej staranności i zachodzi zarówno wtedy, gdy sprawca miał świadomość, że jego zachowanie może okazać się bezprawne, ale lekkomyślnie przypuszczał, że żadna szkoda z tego zachowania nie wyniknie, jak i wówczas, gdy sprawca nie miał takiej świadomości, choć ją mieć powinien.

Odpowiedzialność odszkodowawcza podmiotu leczniczego wobec pacjenta za powstałą na jego osobie szkodę powstaje w wyniku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (tzw. odpowiedzialność kontraktowa). Podstawą tej odpowiedzialności jest art. 471 k.c., zgodnie z którym dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

Podmiot leczniczy przyjmujący pacjenta, zawiera z nim umowę na wykonywanie świadczeń zdrowotnych (umowa ta może być zawarta ustnie, ponieważ przepisy nie wymagają formy pisemnej). Umowa na wykonywanie świadczeń zdrowotnych jest typową umową starannego działania, a nie rezultatu, co oznacza, że podmiot leczniczy nie zobowiązuje się osiągnąć oczekiwanego skutku, czyli wyleczyć pacjenta, tylko zobowiązuje się do prowadzenia leczenia zgodnie z przyjętymi w tym zakresie zasadami i wiedzą medyczną.

Odpowiedzialność podmiotu leczniczego wobec pacjenta powstaje pomimo tego, że fizycznie świadczenie zdrowotne jest wykonywane przez lekarza. Odpowiedzialność podmiotu leczniczego za niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie umowy z pacjentem należy bowiem rozpatrywać w świetle art. 474 k.c., zgodnie z którym dłużnik odpowiedzialny jest jak za własne działanie lub zaniechanie za działania i zaniechania osób, z których pomocą zobowiązanie wykonywa, jak również osób, którym wykonanie zobowiązania powierza.

W pewnych specyficznych sytuacjach podmiot leczniczy może również odpowiadać na podstawie art. 415 k.c., czyli za czyn niedozwolony. Odpowiedzialnością tą mogą być obciążone zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne oraz jednostki organizacyjne uregulowane w art. 33¹ k.c. Przy czym przez czyn niedozwolony osoby prawnej i jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 33¹ k.c. uważa się czyn organu tej osoby prawnej lub jednostki. Innymi słowy, w celu przypisania odpowiedzialności deliktowej podmiotowi leczniczemu szkoda pacjenta musi zostać wywołana czynem organu osoby prawnej lub jednostki. Takim czynem może być np. niezgodna z przepisami prawa organizacja pracy podmiotu leczniczego, która prowadzi do powstania szkody pacjenta.

Obok podmiotu leczniczego i lekarza, od których pacjent może dochodzić odszkodowania, występuje również ubezpieczyciel podmiotu leczniczego i lekarza. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o działalności leczniczej podmiot leczniczy jest bowiem zobowiązany do zawarcia umowy:

1. ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej,

Lex Secure Sp. z o.o.
Al. Niepodległości 723/2
81-853 Sopot

Wysokość kapitału zakładowego: 500.000 PLN opłacony w całości

NIP: 5862017484
REGON: 191884226
KRS: 0000069507

biuro@lexsecure.pl
www.lexsecure.pl

tel. 58 500 59 00
fax: 58 500 59 01
24h Infolinia Prawna
501538539

2. umowy ubezpieczenia na rzecz pacjentów z tytułu zdarzeń medycznych określonych w przepisach o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta - w przypadku podmiotu leczniczego prowadzącego szpital.

Analogiczny obowiązek w zakresie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej występuje wobec lekarzy wykonujących zawód w ramach praktyk zawodowych. Oprócz ubezpieczeń obowiązkowych podmiot leczniczy oraz lekarz może mieć również wykupione dobrowolne ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej. Pacjent po uzyskaniu informacji na temat osoby ubezpieczyciela może również dochodzić odszkodowania bezpośrednio od niego.

Z odpowiedzialnością ubezpieczyciela łączy się również zagadnienie tzw. **odpowiedzialności in solidum**. Odpowiedzialność tego typu to sytuacja, w której dłużnicy (ubezpieczyciel i lekarz albo ubezpieczyciel i podmiot leczniczy) z różnych tytułów prawnych zobowiązani są spełnić na rzecz tego samego wierzyciela (pacjenta) identyczne świadczenie z takim skutkiem, że spełnienie świadczenia przez jednego z dłużników zwalnia pozostałych. Odpowiedzialność in solidum polega więc na tym, iż jedna i ta sama osoba ma wierzytelność o to samo świadczenie do dwóch lub więcej osób z różnych tytułów prawnych, a z przepisów ustawy ani z umowy nie wynika, by pomiędzy tymi podmiotami zachodziła odpowiedzialność solidarna. Przekładając powyższe na stosunek pomiędzy pacjentem, a ubezpieczycielem i lekarzem lub podmiotem leczniczym, wyjaśnić należy, że pacjent ma prawo dochodzić tego samego świadczenia (odszkodowania) jednocześnie od ubezpieczyciela i lekarza lub ubezpieczyciela i podmiotu leczniczego. Podstawą odpowiedzialności ubezpieczyciela będzie umowa ubezpieczenia zawarta z ubezpieczonym, podstawą odpowiedzialności lekarza będzie czyn niedozwolony, a podstawą odpowiedzialności podmiotu leczniczego będzie czyn niedozwolony lub umowa na wykonanie świadczenia zdrowotnego.

Odpowiedź na pytanie drugie:

Odpowiedzialność kontraktowa występuje również pomiędzy lekarzem a podmiotem leczniczym, z którym łączy go umowa cywilnoprawna o świadczenie usług medycznych. Warunkiem odpowiedzialności odszkodowawczej lekarza wobec podmiotu leczniczego jest powstanie szkody w majątku tego drugiego spowodowanej roszczeniem odszkodowawczym pacjenta. Należy bowiem wskazać, że zawierając umowę o świadczenie usług medycznych z podmiotem leczniczym, lekarz zobowiązuje się do dołożenia należytej staranności w procesie leczenia pacjenta, wykonaniu świadczeń zdrowotnych tj. działań służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz podjęciu innych działań medycznych wynikających z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich

wykonywania. Niewłaściwe wykonanie tej umowy, tzn. niedołożenie należytej staranności w procesie leczenia pacjenta lub niewykonanie tej umowy wywołujące szkodę na osobie pacjenta może rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą lekarza wobec podmiotu leczniczego, jeżeli podmiot leczniczy poniósł szkodę wypłacając odszkodowanie pacjentowi. Podstawą odpowiedzialności lekarza wobec podmiotu leczniczego jest zatem art. 471 k.c.

Należy również zwrócić uwagę na szczególną regulację art. 33 ustawy o działalności leczniczej, która wprowadza **solidarną odpowiedzialność** podmiotu leczniczego i lekarza wykonującego działalność leczniczą jako indywidualną (indywidualną specjalistyczną) praktykę lekarską wyłącznie w przedsiębiorstwie podmiotu leczniczego na podstawie umowy z tym podmiotem za szkody będące następstwem udzielania świadczeń zdrowotnych albo niezgodnego z prawem zaniechania udzielania świadczeń zdrowotnych. Odpowiedzialność solidarna ww. podmiotów oznacza, że pacjent może dochodzić odszkodowania w całości lub części od podmiotu leczniczego i lekarza łącznie, od każdego z nich z osobna, a zaspokojenie roszczeń odszkodowawczych pacjenta przez jednego z nich zwalnia z zobowiązania drugiego dłużnika (art. 366 § 1 k.c.).

Przywołany wyżej przepis nie stanowi natomiast samodzielnej podstawy prawnej odpowiedzialności lekarza i podmiotu leczniczego. Tym samym, w zależności od okoliczności danego wypadku, należy ich poszukiwać pośród ogólnych zasad odpowiedzialności cywilnoprawnej, w szczególności będą to art. 415 i 471 k.c.

Odpowiedź na pytanie trzecie:

Jak to zostało wskazane w odpowiedzi na pytanie pierwsze lekarz odpowiada odszkodowawczo wobec pacjenta na podstawie tzw. odpowiedzialności deliktowej, której jedną z przesłanek jest wina lekarza w powstaniu szkody. W przypadku pozwania lekarza i uznania go **wyłącznie** winnym powstania szkody, lekarz nie ma podstaw do dochodzenia odszkodowania od podmiotu leczniczego.

Jeżeli natomiast szkoda została spowodowana przez czyn niedozwolony lekarza oraz jednocześnie czyn niedozwolony, którego dopuścił się podmiot leczniczy (zasady odpowiedzialności podmiotu leczniczego za czyn niedozwolony zostały opisane bliżej w odpowiedzi na pytanie pierwsze) ponoszą oni odpowiedzialność solidarną wobec pacjenta (art. 441 § 1 k.c.). Jeżeli lekarz w ramach odpowiedzialności solidarnej naprawił szkodę pacjenta, może on na zasadach tzw. regresu żądać od podmiotu leczniczego zwrotu odpowiedniej części wypłaconego pacjentowi odszkodowania.

Regres reguluje art. 441 § 2 k.c., zgodnie z którym jeżeli szkoda była wynikiem działania lub zaniechania kilku osób, ten, kto szkodę naprawił, może żądać od pozostałych zwrotu odpowiedniej części zależnie od okoliczności, a zwłaszcza od winy danej osoby oraz od stopnia, w jakim przyczyniła się do powstania szkody. Ocena w jakiej części lekarz może dochodzić zwrotu wypłaconego pacjentowi odszkodowania będzie musiała być rozpatrywana indywidualnie dla każdego przypadku.

Odpowiedź na pytanie czwarte:

W odpowiedzi na czwarte z zadanych pytań, należy wskazać przepis 353¹ k.c.: strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego. Zatem w przypadku umowy cywilnoprawnej możliwe jest umieszczenie klauzuli ograniczającej odpowiedzialność lekarza do określonej w umowie kwoty. Ograniczenie to oczywiście dotyczy relacji podmiot leczniczy – lekarz i nie ma wpływu na wysokość odszkodowania, którego od tych podmiotów może domagać się pacjent.

Ograniczenie kwotowe odpowiedzialności lekarza doznaje przeszkody w jednym przypadku. Zgodnie z art. 473 § 2 k.c. nieważne jest zastrzeżenie, iż dłużnik nie będzie odpowiedzialny za szkodę, którą może wyrządzić wierzycielowi umyślnie. Zastosowanie ograniczenia kwotowego, co do przypadków szkody wyrządzonej umyślnie mogłoby zostać potraktowane jako obejście przepisu ustawy, co spowodowałoby jego nieważność.

Wnioski:

Pacjent ma prawo dochodzić odszkodowania za szkodę wyrządzoną w związku z jego leczeniem zarówno od lekarza, jak i od podmiotu leczniczego, przy czym podstawa prawna ich odpowiedzialności może być różna dla każdego z nich. Podmiot leczniczy co do zasady ponosi wobec pacjenta odpowiedzialność kontraktową, a w pewnych sytuacjach może ponosić odpowiedzialność deliktową. Natomiast lekarz będzie ponosił wobec pacjenta odpowiedzialność deliktową.

Pacjent może również dochodzić odszkodowania bezpośrednio od ubezpieczyciela podmiotu leczniczego lub lekarza. Z odpowiedzialnością ubezpieczyciela łączy się zagadnienie tzw. odpowiedzialności in solidum.

Jeżeli lekarz zapłacił odszkodowanie pacjentowi, gdyż został pozwany z tytułu czynu niedozwolonego, a podmiot leczniczy nie dopuścił się takiego czynu, lekarz nie ma podstaw do żądania zwrotu wypłaconego przez siebie odszkodowania. W przypadku naprawienia przez podmiot leczniczy szkody powstałej z winy lekarza może on domagać się odszkodowania od lekarza z uwagi na niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie łączącej go z podmiotem leczniczym umowy na świadczenie usług medycznych.

Lekarz może dochodzić zwrotu od podmiotu leczniczego, zapłaconego pacjentowi odszkodowania w przypadku wystąpienia solidarnej odpowiedzialności podmiotu leczniczego i lekarza za szkodę z tytułu czynu niedozwolonego. Lekarz będzie mógł dochodzić od podmiotu leczniczego zwrotu w odpowiedniej części zależnie od okoliczności, a zwłaszcza od winy podmiotu leczniczego oraz od stopnia, w jakim przyczynił się do powstania szkody.

Ograniczenia kwotowe odpowiedzialności lekarza wobec podmiotu leczniczego za wyrządzoną szkodę są dopuszczalne na podstawie zasady swobody umów. Jednakże podmiot leczniczy i lekarz nie mogą się umówić na ograniczenie kwotowe odpowiedzialności tego drugiego za szkody, które może on wyrządzić umyślnie.

W przypadku chęci skorzystania przez Pana/Panią z pomocy profesjonalnych prawników – radców prawnych i adwokatów, współpracujących z Lex Secure Sp. z o.o. w ramach Ogólnopolskiej Sieci Opieki Prawnej - należy skontaktować się bezpośrednio z Infolinią prawną Lex Secure Sp. z o.o. pod numerem telefonu 501 538 539.

Niniejsza odpowiedź na pytanie prawne została przygotowana na zlecenie Lex Secure Sp. z o.o. przez LEGALIS Kancelarię Radców Prawnych i Adwokatów Komar-Komarowscy, Piotrowska, Sulima i Partnerzy z siedzibą w Sopocie.

Z poważaniem

RADCA PRAWNY
Kajetan Komar-Komarowski

Lex Secure Sp. z o.o.
Al. Niepodległości 723/2
81-853 Sopot

Wysokość kapitału zakładowego:

NIP: 5862017484
REGON: 191884226
KRS: 0000069507
500.000 PLN opłacony w całości

biuro@lexsecure.pl
www.lexsecure.pl

tel. 58 500 59 00
fax: 58 500 59 01
24h Infolinia Prawna
501538539